

Asya Studies

Academic Social Studies/Akademik Sosyal Arařtırmalar
Number: 1, p. 83-95, Autumn 2017

TÜRK SAĞINDA KÖY ENSTİTÜLERİ ALGISI PERCEPTION OF VILLAGE INSTITUTES IN TURKISH RIGHT

Arařtırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliř Tarihi /
Article Arrival Date
03.07.2017

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
20.10.2017

Asya'dan
Avrupa'ya
Uluslararası
Sosyal Bilimler
Dergisi

Öğr. Gör. Ertuğrul Meşe
Giresun Üniversitesi Eynesil
Kamil Nalbant MYO,
ertugmese@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-0830-5226>

Öz

17 Nisan 1940 tarihinde İsmail Hakkı Tonguç öncülüğünde kurulan ve Türk Eğitim sistemine olan olumlu katkıları vermeye başlayan Köy Enstitüleri, dönemin milliyetçi ve mukaddesatçı çevrelerinde, toplumda komünizm gibi fikirlerin yayılmasını sağladığı yönünde algılandığı için tedirginlik yaratmıştır. Bu tedirginlik, Enstitülerin hayatta olduğu dönemde Türkiye'deki siyaseti biçimlendiren bir söylem olan antikomünizmin de etkisiyle Türk Sağında karşılığını bulmuştur. Köy Enstitüleri'nde komünizm propagandası yapılmaya çalışıldığına yönelik Türk Sağındaki algı sayesinde bu okulların varlığı, aynı çevrelerde bir sorun haline gelmiş ve milliyetçi-mukaddesatçı çevrelerin ideolojik ifşalarıyla "komünizm yuvaları" olarak görülmüştür. Bu konu, antikomünist çevrelerde, yani Türk Sağının bütün hallerinde yoğun bir komünizm karşıtı propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır. Köy Enstitüleri'nde yürütülen çalışmalara dair üretilen yıkıcı söylemlerin sürekli olarak Türk Sağı içinde yer alan kişiler tarafından dolaşımda tutulmasından dolayı Köy Enstitüleri kapatılmıştır. En önemli kapatma gerekçeleri arasında toplumda görünürlük kazandığı düşünülen "komünist tahrikçiliği" suçlaması, bütün milliyetçi ve mukaddesatçı aydınların Köy Enstitüleri'ne yönelik olarak ürettikleri negatif söylemlerle dolaşımda tutulmuş ve dönemin hükümetleri de bu suçlamaları kapatma gerekçesi saymışlardır. Bu çalışmada Türk Sağının Köy Enstitüleri'ne yönelik olarak üretilen antikomünist suçlamaları ve bu suçlamaların dillendirilme biçimleri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, Antikomünizm, Türk Sağı, Milliyetçilik, Muhafazakârlık

Abstract

The Village Institutes that established on April 17, 1940 by Ismail Hakkı Tonguç and have begun to give a positive contribution to the system of Turkish education have created anxiety because in the nationalist and conservative circles of the time, it was thought provide to spread of ideas such as communism in the society. This content took place in the Turkish Right by effect of anticommunism as a discourse that shaped the politics in period when the Institutes were alive in Turkey. Due to the perception of the Turkish Right in the way communist propaganda was attempted in the Village Institutes, the existence of these schools was become a problem in the same circles and was seen as "communist nests" with the ideological revelations of nationalist-conservative circles. This issue has been used as an intense anti-communist propaganda material in anticommunist circles, in all cases of the Turkish Right. Village Institutes have been closed, because destructive discourses produced about works carried out in the Village Institutes have been continuously circulated by the people in the Turkish Right. Among the most important closing reasons, the accusation of "communist incitement", which is believed to have gained public visibility, has been circulated by the negative discourses produced towards the Village Institutes by all nationalist and conservative intelligents, and the governments of the period also considered these accusations as reason of closing. In this study, It will be analyzed the anticommunist accusations of the Turkish Right against the Village Institutes and the way these accusations are expressed.

Keywords: Village Institutes, Anticommunism, Turkish Right, Nationalism, Conservatism

Köy Enstitüleri Karşıtlığı Olarak Antikomünizm

Türk Sağı, Köy Enstitüleri'ni "sol", "komünizm" ve "Rus/Moskof" imgesi bağlamında algılamıştır. Bu nedenle ilk önce, bir zihniyet örüntüsü ve biçimi olan antikomünizmi kısaca açıklamakta yarar vardır. Antikomünizm, Ekim 1917 Bolşevik Devrimi'nden beri, komünist ve komünist olmayan sola karşı Batı dünyasındaki muhafazakâr güçler tarafından başlatılan siyasi savaşta hâkim bir konu olmuştur. 1945'ten beri, özellikle de Soğuk Savaş'ın başlarından itibaren antikomünizm, farklı kaynaklar ve muazzam propaganda ve telkin araçları (gazeteler, kitaplar, makaleler, radyo, televizyon ve sinema filmleri vb.) yoluyla yayılmıştır. Dünyada komünizm'den başka hiçbir özne bu kadar eleştiri ve ithama maruz kalmamıştır. Bu propagandanın yoğunluğu ve biçimleri, ABD'nin öncülüğünde, ülkeden ülkeye ve dönemden döneme değişiklik göstermiştir. Fakat 1917'den beri uygulanan çeşitli formları içinde antikomünizm, iki temel teze dayanır: İlki "komünizm" in devasa ve vasıflı bir şeytan olduğu, ikincisi ise Sovyet liderlerinin, komünizmi dünyanın geri kalanına empoze etmenin yollarını aradıkları bir bela/musibet olduğudur. Yani antikomünist propagandaya göre komünizm şeytandır, beladır, musibettir. Türk Sağında Köy Enstitüleri karşıtlığının oluşmasında ikinci olarak "Rus/Moskof" imgesi önemli bir yerde durur. Genel olarak Türk Sağı, "Rus/Moskof" imgesi ve beraberinde komünizmi savunduğu düşünülenleri, oldukça negatif bir biçimde, ahlak ve namus vurgusu temelinde tanımlamıştır. "Moskof" imgesinin çağrıştırdığı tüm "kötülükler" (ahlaksızlık, dinsizlik, sapkınlık, din, millet, bayrak, gelenek, aile, ordu, servet düşmanlığı vs.), içeride onun ile doğrudan bağlantılı olduğu düşünülenlere yakıştırılmıştır. Ülke içindeki sol eğilimli kişi ve çevreler, "Rus emrinde hareket eden" ve nihayetinde "Rus emperyalizminin değirmenine su taşıyan", "satılmışlar", "ajanlar", "yardakçılar", "gafil hizmetkârlar" en hafifinden ise "kandırılmışlar" olarak damgalanmışlardır.¹

Türk Sağını oluşturan milliyetçi, muhafazakâr ve İslamcı düşünsel akımların temsilcileri, kendilerini milletin otantik temsilcileri olarak düşünür ve bunu iddia ederler. Bu otantikliğe tehdit ve düşman olarak gördükleri komünizme yani "Moskof"a ve onun ülke içindeki temsilcileri olduklarını düşündükleri kesimlere ve yapılara karşıdır ve bu ideolojinin Türkiye'de yayılması halinde milleti, devleti ve dini parçalayacağı ve yok edeceği gibi bir düşünüşe ve eylem repertuarına sahiptirler. Türk Sağındaki bu tehlike algısı, ideolojik olmanın yanında, daha çok sağ düşüncede ülkenin parçalanması, bölünmesi ve toprak kaybı gibi endişeleri harekete geçirdiği için, komünizme karşı mücadele sürecinin baş aktörleri olan milliyetçi-mukaddesatçı aydınlar, bu sayede Türk Sağını oluşturan insan sermayesinin muhayyilesini de büyük oranda belirlemişlerdir.² Türk Sağındaki antikomünist tavır, Kemalizm'e uzak, ama devletin genel zihniyetini onaylayan alternatif bir siyasal sosyalleşmeyi de üretir. Aynı zamanda Türk Sağının sahip olduğu antikomünizm milliyetçi, muhafazakâr, liberal ve İslamcı dallarıyla sağ siyasal söylemin Kemalizm'le veya devletle ve devletlü entelijensiya ile buluşmasının ideolojik zeminini oluşturur.³ Ancak bu antikomünist tavır sayesinde, içinde olmadıkları ve kendilerini içermediğini düşündükleri Kemalizm'in bütün uygulamalarıyla örtük bir biçimde kavga da etmişlerdir. Tek Parti döneminde geleneksel yapının yıkılması ve yerine konmak istenen bütün laik ve seküler öğelerin toplum tarafından içselleştirilmemesinin yanında, bir de geleneksel yapıya ve algıya ters olan "komünizm" ve "sol" gibi ideolojik gelişmelerin toplumda kısmi de olsa görünürlük ve etkinlik kazanması, milliyetçi ve mukaddesatçı kimi çevrelerde belirgin bir tedirginlik yaratmıştır. Bu tedirginlik ilk başlarda, Saltanatın ve Hilafetin ilgası, Şeriat Mahkemeleri'nin kaldırılması (1924), Tekke ve Zaviyelerin kapatılması (1925), dinin anayasadan çıkarılması (1928), ezanın (1928) ve ibadetin Türkçeleştirilmesi (1932) gibi laik inkılap uygulamalarının⁴ baskınlığı ve buyurganlığı yüzünden başta din olmak üzere, birçok kurumu ve bu kurumların oluşturduğu ilişki ağlarını sessizleştirmiştir. Bu sessizlik ortamında laiklik uygulamaları, özellikle bu uygulamalardan etkilenen şehirli kesimlerde manevi bir boşluk yaratmış ve bu alan yarın-din

¹ G. Gürkan Öztan, "Ezeli Düşman" ile Hesaplaşmak: Türk Sağında "Moskof" İmgesi", *Toplum ve Bilim*, Sayı 121, İstanbul 2011, s.91; Yüksel Taşkın, "Anti-komünizm ve Türk Milliyetçiliği: Endişe ve Pragmatizm", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce Cilt 4, Milliyetçilik*, İstanbul: İletişim Yay. İstanbul 2003, s.631; Ertuğrul Meşe, *Komünizmle Mücadele Dernekleri: Türk Sağında Antikomünizmin İnşası*, İletişim Yay. İstanbul 2017, s.21-26.

² Mehmet Keçeciler, "Keşke Herkes Dine Karşı Nötr Olsa", *Vatan Millet Pragmatizm*, Röp.: Hıdır Göktaş-Ruşen Çakır, Metis Yay. İstanbul 1991, s.70.

³ Tanıl Bora, "Türk Sağı: Siyasal Düşünce Tarihi Açısından Bir Çerçeve Denemesi", *Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*, Der. İnci Ö. Ketencioğlu-G. Gürkan Öztan, İletişim Yay. İstanbul 2012, s.15.

⁴ Gotthard Jäschke, *Yeni Türkiye'de İslâmlık*, Çev. Hayrullah Örs, Bilgi Yay. Ankara 1972; Mustafa Kara, *Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri*, Dergâh Yay. İstanbul 2003; Umut Azak, "Türkiye'de Kemalist Modernizasyona Bir Tepki: Menemen Olayı ve Bir Mitin Yaratılıp Tartışılması (1930-1931)", *Devlet ve Maduniyet: Türkiye ve İran'da Modernleşme, Toplum ve Devlet*, Der. Touraj Atabaki, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay. İstanbul 2010, s.183-204.

haline getirilmeye çalışılan ulusçuluk ile doldurulmaya çalışılmıştır.⁵ Tek Parti döneminden itibaren kendine daha çok dindar, milliyetçi ve muhafazakâr çevrelerde dillendirilme imkânı bulan antikomünizm, iktidarın ürettiği politikalara karşı açık bir muhalefet göstermenin imkânsızlığını aşmak için üretilen bir direniş sanatı ve siyaseti olmuştur. Açıkta laiklik uygulamalarını eleştirmek yerine, onunla aynı zihniyet dünyasından beslendiği düşünülen komünizm gibi bir siyasi, sosyal ve ekonomik düşünceler bütünü eleştirilmiş ve bu sayede laiklik uygulamalarından hoşnut olmayanlarda anti-laik ve anti-Kemalist hıncın tohumları atılmış ve Tek Parti döneminden sonra önemli bir siyasal kutbu, yani sağ milliyetçi-mukaddesatçılığı ve İslamcılığı inşa edecek biçimde dinç kalmıştır.

17 Nisan 1940 tarihinde İsmail Hakkı Tonguç öncülüğünde kurulan Köy Enstitüleri'nde komünizm propagandası yapılmaya çalışıldığı algısı özellikle milliyetçi çevrelerde büyük bir istahla dillendirilmiş ve bu okulların varlığı aynı çevrelerde bir sorun haline gelmiş⁶ ve milliyetçi-mukaddesatçı çevrelerin ideolojik ifşalarıyla "komünizm yuvaları" olarak görülmüş ve gösterilmiştir. Bu konu, antikomünist çevrelerde, yani Türk Sağının bütün hallerinde yoğun bir komünizm karşıtı propaganda malzemesi olarak kullanılmıştır. Köy Enstitüleri'nin varlığından ve toplumda görünürlük kazandığı düşünülen "komünist tahrikçiliği"nden duyulan tedirginlik sonucunda çeşitli milliyetçi teşekküller, yayınladıkları beyannameler ve düzenledikleri toplantılarla tepkilerini dile getirmişlerdir. Bu tepkilerin dile getirildiği İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde yapılan bir toplantıda, Ahmet Kabaklı'nın sözleri milliyetçi, muhafazakâr ve komünizme karşı olan öğrenci derneklerinin komünizme ve onu taşıdığı düşünülen kişi ve kurumlara Türk Sağının bakışını özetler niteliktedir:

"Dünya komünizmin adını duyalı 200 yıl oluyor. 50 senden beri de beşeriyet bu korkunç kâbusun tehdidi içindedir. Her ülkede olduğu gibi artık bizde de komünizmin bir tarihi, vatansız müritleri, melek kılıklı şeytanları vardır.(...) Kızıl sırtlan 30 senelik tarihimiz içinde polisten başka hiçbir rakip görmedi.(...) İçtimai şartlarımız onların üremesine meydan verdi. Sefalet sömürdü, biz bu hallere seyirci kaldık. Artık toplanmanın ve harekete geçmenin sırası geldi."⁷

Ahmet Kabaklı'nın komünizme ve onunla ilintili olduğu düşünülen kişi ve yapılarla mücadele noktasındaki bu çıkışı, dönemin milliyetçi ve muhafazakâr çevrelerinde hâkim olan antikomünist eğilimin açık bir biçimde dile getirilmesidir. Bu Türk Sağındaki bu "toplanma ve harekete geçme" eğiliminden Köy Enstitüleri muaf tutulmamıştır.

Türk Sağının, Köy Enstitüleri'ne yönelik, neredeyse topyekûn bir taarruz olarak da nitelenebilecek eleştirilerini vermeden önce, enstitülerde hâkim olan eğitim anlayışı ve Enstitülerin en üst yöneticisi olan İsmail Hakkı Tonguç'un konumuz açısından oldukça önemli olan açıklamalarını vermek gerekir. Köy Enstitüleri, Türk eğitim sistemine yeni bir perspektif sunmuştur: *işbaşında, yaparak ve yaşayarak öğrenme*. Bu ilke Köy Enstitüleri'nde en temel ve en çok vurgulanan ilkelerden biridir. Bu eğilimin kaynağı, Tonguç ve diğer Türk eğitimcilerini derinden etkileyen Kerschensteiner'in görüşleridir. Ona göre kültürün kaynağı kitaplar değil, "iş"tir. Tonguç gibi eğitimcilere göre "yaparak öğrenme", köylülerin kitaptan değil de, onların daha çok görerek öğrenmeye yatkınlıklarından dolayı işlevsel olabilecek bir programdır.⁸ Enstitülerdeki eğitimin bu yapısı, kimi çevrelerde kültürel eğitimin savsaklandığı suçlamasıyla karşılık bulacaktır. Köy Enstitüleri'ndeki bu tavır, anti-entelektüel olarak nitelenemese de entelektüalizme uzaktır. Bu uzaklık daha çok zamanın ruhundan ileri gelmektedir. Çünkü iki savaş arasında, dünyanın birçok yerinde var olan anti-entelektüalist tavrın Köy Enstitüleri'ne de hâkim olduğunu ve bunu Tonguç'un *Canlandırılacak Köy* adlı yapıtında bulmak mümkündür.⁹ Ancak Türk

⁵Mete Tunçay, *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, Tarih Vakfı Yurt Yay. İstanbul 1999, s.334.

⁶ İlhan Darendelioglu, *Türkiye'de Komünist Hareketler*, Tokar Yay., İstanbul 1976, s.311-318; Osman Turan, *Türkiye'de Komünizmin Kaynakları ve Kültür İhtilali*, Turan Neşriyat Yurdu Yay. İstanbul 1969, s.140-145; Fethi Tevetoglu, "Milli Eğitim'de Kızıl Faaliyet ve Köy Enstitüleri", *Komünizme ve Komünistlere Karşı Türk Basını Fasikül 7*, Ankara 1966, s.54-66; "Köy Enstitüleri Faciası", *Komünizmle Mücadelede Türk Basını*, Türkiye Komünizmle Mücadele Gazetesi Özel Sayısı, İstanbul 1968, s.97; Cemil Koçak, *Türkiye'de Milli Şef Dönemi 1938-1945* Cilt 2, İletişim Yay. İstanbul 2003, s.115-125.

⁷ İlhan Darendelioglu, *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, Tokar Yay. İstanbul 1975, s.188-190. Bu teşekküller genel olarak öğrenci dernekleridir. Bu dernekler arasında Milli Türk Talebe Birliği, A.Ü. Hukuk Fakültesi Talebe Cemiyeti, İ.Ü. Talebe Birliği ve Ankara Tıbbiyeliler Birliği gibi milliyetçi ve muhafazakâr antikomünist oluşumlar vardır. Artan "komünist tahrikçiliğinin" tasvirine örnek olması ve bu durumun dönemin milliyetçi çevrelerinde nasıl algılandığı için bkz. Nejdet Sançar (1995) *Türkçülük Üzerine Makaleler*, İstanbul: Kamer Yay.s. 138. (Aksi belirtilmediği müddetçe vurgular bana ait. Makalede kullanılan bu ve diğer alıntıların orijinal diline ve barındırdığı yazım hatalarına dokunulmamıştır).

⁸ Asım Ömerlioğlu, *Orada Bir Köy Var Uzakta*, İletişim Yay. İstanbul 2006, s.94.

⁹İsmail Hakkı Tonguç, *Canlandırılacak Köy*, Remzi Yay. İstanbul 1947, s.16-8, ve 20-23. Akt.Asım Ömerlioğlu, *a.g.e.*, s.94-95.

Sağının enstitülere yönelik eleştirileri bu anti-entelektüalizme değil de, daha çok içinde kendileri yer alamadıklarından dolayı, bu yapıya duydukları hincin sonucudur. Türk Sağındaki Köy Enstitüleri'ne duyulan bu hinc sürekli 'bel altı vurmak' olarak da nitelenebilecek bir içerikle "Rus ajanlığı", "vatan hainliği", "namus", "din düşmanlığı" ve "özel mülkiyet düşmanlığı" gibi suçlamalar biçiminde dile getirilmiştir. Yapılan suçlamalara geçmeden önce Tonguç'un bütün Köy Enstitüsü müdürlerine gönderdiği 02.10.1940 tarihli bir mektubu, ileride kendisine yapılacak olan ithamlara bir cevap niteliğindedir. Adı geçen mektubunda Tonguç şu ifadeleri kullanır;

"Müesseselerinizdeki kız talebe işi, pek çok emeğinizi harcamanız lazım gelen çok ciddi, önemli ve büyük bir meseledir. Kızları bir tarafa, erkekleri de diğer tarafa ayırarak müesseseyi iki kafes haline getirmek asla doğru değildir ve bu ayırmanın bir neticesi olarak mektuplaşan kız ve erkek iki talebeden kız Enstitüden uzaklaştırmak tedbiri cemiyetin kadına kıyan eski telakkisinin yaşatılmasından başka bir mahiyet ve manayı haiz değildir. *Kızlar kızlıklarını, erkek çocuklar da erkekliklerini bilerek müessesenizin tabii hayatı içine sokulmalıdır.* Bisiklet, motosiklet kullanma işini, bir musiki aletini çalmayı, şarkı söylemeyi, milli oyunlar oynamayı bütün talebe aynı derecede bilmelidir. Bütün güçlüklerine rağmen kız ve erkekli bir hayatın her türlü işine, eğlencesine, zevklerine ve ıstıraplarına iki cins talebe de müştereken sevk olunmalıdır. *Bayağı olan her şeyden kaçınmak ve korunmak şartıyla kız ve erkek talebeye hayatı bütünü ile yaşatmanız lazımdır.* Kadın öğretmenleri iyi idare ederek bu işe adapte etmek için birçok fedakârlıkları göze almak ister. Bu arkadaşların tek güvendikleri sizlerin şahsiyetleriniz, otoriteniz, onlara karşı babaca hareket edebilmenizdir. *Kendi kızlarınızı terbiye eder gibi onları yetiştirmenizi ve müesseselere mal etmenizi bekliyoruz.*"¹⁰

Köy Enstitüleri Karşıtlığının Kaynakları

Türk Sağında, Köy Enstitüleri'ne yönelik eleştirilerin ve saldırıların bazı kaynakları vardır. Köy Enstitüleri'ne yönelik olan saldırının ideolojik ve kişisel kaynakları arasında en başta, uygulanmakta olan Kemalizm'in değerlerini paylaşmayan veya ona uzak olan İrkçı-Türkçüler ve dindarlar gelir. Bu kişilerin saldırıları, genel olarak siyasal kaygılarının farklılığından ziyade daha çok kişisel ikbal ile ilgilidir. Bu kişiler genel olarak Atatürk'ün hayatta olduğu dönemde sesleri bu denli çıkmayan kişilerdir. Bu kişilerin Atatürk'ün ölümünden sonra Kemalizm'in kabul ettiği laiklik ve milliyetçilik karşıtı söylemlerini, faşizmi andıran bir biçimde duyurmaya başlamaları konumuz açısından önemli olmakla birlikte, bu makalenin sınırlarının dışındadır. Köy Enstitüleri'ne en açıktan saldırıların başında Hüseyin Nihal Atsız, Necdet Sancar, Osman Yüksel Serdengeçti, Fethi Tevetoğlu vb. gibi isimler 1944 İrkçılık-Turancılık Davası'nın sanıkları¹¹ arasında yer almış ve daha sonraları Necip Fazıl Kısakürek, Eşref Edip ve Peyami Safa gibi İslamcı ve muhafazakâr kimlikli isimler de bu saldırı kervanına sahip oldukları antikomünist zihniyet gereği katılmışlardır.

Köy Enstitülerinin ilk yıllarında enstitülere yönelik sert eleştiriler yapanların başında "fikir ve kanaat hürriyetini safсата" ve bir "felaket" olarak gören ve faşizm-Nazizm özlemlili pedagog Halil Fikret Kanad¹² yer alır. Kanad'ın hayal ettiği biçimde olmayan Köy Enstitüleri'ni dönüştürmeye ve yıkmaya yönelik eşgüdümlü çalışmalara, Kızılçullu Köy Enstitüsü eski müdürü olan Emin Sosyal da katılır ve birlikte hareket ederler.¹³ Bu ikilinin açtığı yıkıcılığa, enstitüleri kapatmak isteyen, dönemin Milli Eğitim Bakanı ve onunla aynı kaygıları paylaşan Köy Enstitüsü muarızlarının eylemleri de eklenebilir. Dönemin Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sırer tarafından Köy Enstitüleri'nin dönüştürülmesine ve

¹⁰ İsmail Hakkı Tonguç, *Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları*, Çağdaş Yay. İstanbul 1990, s.35-36.

¹¹ Bu davanın sanıkları şu isimlerden oluşmaktadır: Nihal Atsız, Nejdet Sançar, Zeki Velidi Toğan, Reha Oğuz Türkan, Fethi Tevetoğlu, Hasan Ferit Cansever, Hüseyin Namık Orkun, Alparslan Türkeş, İsmet Tümtürk, Hikmet Tanyu, Cihad Savaşfer, Muzaffer Eriş, Zeki Özgür, Said Bilgiç, Cemal Oğuz Öcal, Cebbar Şenel, Hamza Sadi Özbek, Nurullah Barıman, Fehiman Altan, Fazıl Hisarcıklı, Saim Bayrak, Yusuf Kadıgil. Alparslan Türkeş, *1944 Milliyetçilik Olayı*, Hamle Yay. İstanbul Tarihsiz; İlhan E. Darendelioğlu, *Türk Milliyetçiliği Tarihinde Büyük Kavga*, Oymak Yay. İstanbul 1976 ; Nejdet Sançar, "1944 Turancılık Davası, Milli Şef ve Yardakçuları," *Milli Hareket Dergisi*, Sayı 11, Haziran 1967, s.6-8; Necmeddin Sefercioğlu, *3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası*, Türk Ocakları Ankara Şubesi Yay. No:43, Ankara 2009, s.2; Turgay Uzun, *Türk Milliyetçiliği ve MHP*, Ebabel Yay. Ankara 2005, s.258-259. Konu hakkında ayrıca 50. dipnota bakılabilir.

¹² Halil Fikret Kanad hakkında bkz.: Çağatay Karadeniz, *Halil Fikret Kanad'ın Düşüncesinde Milliyet İdeali*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2011; Engin Tonguç, *Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç*, Ant Yay. İstanbul 1970, s.414-419; Fay Kirby, *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, Çev. Niyazi Berkes, Tarihiçi Kitabevi, İstanbul 2015, 442-448.

¹³ Fay Kirby, *a.g.e.*, s.445.

kapatılmasına yönelik yapılan hazırlıkların onayına dair sağcıl algının TBMM'deki ilk örneğini, Rize Milletvekili Dr. Fahri Kurtuluş Mecliste yaptığı konuşmasında şöyle ortaya koyar:

“Arkadaşlar, köy enstitüleri benim içimde daima bir mesele olarak kalmıştır. Fakat Milli Eğitim Bakanı ile yaptığım temastan sonra bir inşirah buldum. *Alınmış olan tedbirlerin kısa bir zaman sonra hepimizi tatmin edeceğine ve bu enstitülerin bizim hissiyatımıza göre bir mevki alacağına hiç şüphemiz kalmayacaktır.*”¹⁴

Köy Enstitüleri'nin kapatılmasına giden sürecin başladığının işareti olan bu “inşirah”ın elbette devamı gelecektir. Türk Sağını oluşturan milliyetçi muhafazakârların diline pelesenk olan *Köy Enstitüleri Faciası* söylemlerinin önemli bir kaynağı, kendisi eski bir köy enstitüsü müdürü de olan Emin Soysaldır. Soysal'ın Köy Enstitüleri'ne yönelik yıkıcı mücadelesi daha çok kişisel gibi durmaktadır.¹⁵ Soysal, konu hakkında 24.12.1946 tarihinde TBMM'de yaptığı konuşmalarda özetle şunları söyler:

“*Talebelere milliyet ve Allah yok gibi görüşler telkin ediliyor. Hasanoğlan Köy Enstitüsünde talebelere sosyalizm ve sosyal meseleler tarihi adlı kitaplar öğrencilere dağıtılıyor ve adı geçen kitaplar hakkında konferanslar veriliyor. Maddi ve manevi kıymetler ve büyükler, tarihler kötüleniyor. Aile yıkılmak isteniyor. Kız ve erkek talebeler arasında nişan merasimleri yapılıyor. Mülkiyet düşmanlığı yapılıyor. Bir kısım öğrenciler bayrağın şeklini değiştirmek istiyorlar. Proletarya sınıfı teşkil etmek istiyorlar.*”¹⁶

Soysal'ın bu ifadeleri Türk Sağında ağızlara sakız olan Köy Enstitüleri'ne dair yıkıcı söylemlerin önemli bir kaynağı olmuştur. Bu mümbit bir kaynaktır ve birçok koldan beslenmeye başlar. Dönemin Giresun Milletvekili Ahmed Ulus'un İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensümer'e “son günlerde kendini daha fazla gösteren komünist tahrikleri üzerine Sıkıyönetim Komutanlığının yaptığı soruşturmanın neticeleri” hakkındaki sözlü sorusuna, bakanın verdiği cevapta, Türkiye'deki solun tarihi hakkında tafsilatlı malumat verilir ve bu açıklamalar içinde “1943 yılında Hamidiye Köy Enstitüsü'nde bir tahrikât yuvasının meydana çıkardığı”¹⁷ bilgisi de yer alır. Mecliste yapılan bu konuşmaların dışarıdaki etkisi kendisini hemen gösterecek ve tarihe Yücel-Öner Davası olarak geçecektir.

Türk Sağındaki olumsuz Köy Enstitüleri algısını besleyen ana düşüncelerden biri de Demokrat Parti hükümetleridir. Hükümet adına Askeri Yargıç Şevki Mutlugil'in TBMM Gizli Oturumu'nda yaptığı açıklamalar konumuz açısından oldukça önemlidir. İlgili oturumda Mutlugil, “komünizmin aziz yurdumuza ika etmek yolunda olduğu fenalıkları”, “objektif olmaya ve delillere istinat etmeye çalışarak” yaptığı konuşmasında; Tonguç'un solcu kişilerle münasebetine, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi hocaları ile Hasanoğlan Köy Enstitüsü ilişkisine, sol eserlerin Milli Eğitim yolu ile maarife sokulmasına, solcu hocaların istihdam edilmesine, Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nün havadan çekilmiş bir fotoğrafında müzik salonunun ‘orak’ biçiminde yapılmış olması gibi durumlara dair antikomünist bakışı yansıtan bilgiler verilmiştir.¹⁸ Yine aynı oturumun tartışmalar kısmında, Adnan Menderes'in tabiri ile “köy enstitülerinin feci halinin ıstırabını ruhunda duyan” Köy Enstitüleri'nin tasfiyesinin başlatıldığı dönemin Milli Eğitim Bakanı olan Reşat Şemsettin Sıralar'ın, “*Tonguç babayı def ederken hiçbir mukavemetle karşılaşmadım.*”¹⁹ diyerek övünmesi de konumuz açısından oldukça önemlidir.

Elazığ Milletvekili Ömer Faruk Saraç'ın, Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'ye Demokrat Parti dönemindeki okulları ve “Hasan Ali Yücel ve İsmail Hakkı Tonguç idaresindeki devirde, milliyetperver Türk gençlerinin asil ruhlarına ve mukaddes Milli bünyemize asla müessir olunamayacağı muhakkak ve müspet bulunmakla beraber, muhtelif vesilelerle efkârı umumiyeye intikal etmiş olan solcu temayüllerin bu müesseselere yerleştirilmek istendiği hususu” hakkında cevaplaması için sorduğu soruya Tevfik İleri, özetle şu cevapları vermiştir:

“Vaktiyle köy enstitülerine solcu temayüllere sahip bazı eşhasın yerleştirildiği ve bunların bahis konusu istikamette birtakım faaliyetler sarfettikleri, hiçbir tereddüde mahal bırakmıyacak kadar açık bir vakıadır. Hadiseler arasında misal olarak alınan birkaç tanesi şunlardır:

¹⁴TBMM Tutanak Dergisi, 23.12.1946, s.389.

¹⁵Engin Tonguç, *Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç*, Ant Yay. İstanbul 1970, s.449-461. Soysal'ın Tonguç'a yazdığı mektuplara bakarak bu kişisel husumetin izlerini görmek mümkündür.

¹⁶TBMM Tutanak Dergisi, 24.12.1946, s.455-458. Soysal'ın eleştirileri hakkında bkz.: Engin Tonguç, *a.g.e.*, s.449-461; Fay Kirby, *a.g.e.*, 453-455; Niyazi Altunkaya, *Köy Enstitüsü Sistemi*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 2010, s.123-125.

¹⁷TBMM Tutanak Dergisi, 29.01.1947, s.66-68.

¹⁸TBMM Tutanak Dergisi, 19.11.1951, s.31-33.

¹⁹TBMM Tutanak Dergisi, 19.11.1951, s.35-36.

1. Tanımış bir komünistin aynı illete malul karısı, bu müesseslerden birisine öğretmen olarak alınmış, bazı öğrenciler bu yolla zehirlenmiş.
2. Bu enstitülerde, serbest okuma saatlerinde, öğrencilere solcu neşriyat incelettirilmiş, bu konuda çeşitli eserlerin hulasaları talebe konferansları adı altında gençlere dinletilmiştir.
3. *Enstitülerde “hükümetin devrilmesi” ve “aile kudsiyetinin saçmalığı” gibi konulara dair konuşmalar yapıldığına şahitlik eden ifadeler vardır.*
4. Bir öğrenciye “Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nde Eğitim” adlı konferans hazırlanmış ve öğrencilere dinlettirilmiştir.
5. Karl Marx’ın hayatı, eserleri ve mezhebi hakkında konferanslar da verilmiştir.
6. *Ahlaki gelenek ve göreneklerimize aykırı her türlü hakaretler mazur görülmüş ve hatta teşvik edilmiştir. Çirkin muamelelere hedef olan ve mukavemet gösteren kızlarımızdan bıçaklarla tecavüze uğrıyanların bulunduğunu, içki âlemlerine iştirak ettiklerini gösteren vesikalar ve şahitlikler vardır.*
7. Komünist Parti Manifest’inin teksir edilerek öğrencilere dağıtıldığı da tespit edilmiştir.

Şu ciheti de arz etmedengeçemeyeceğim. *Milletin bel bağladığı irfan müesseslerinde bu korkunç hareketler cereyan ederken; birtakım milliyetçi gençler komünizme karşı harekete geçtiklerinden Irkçı-Turanlı ithamı ile tabutluklarda işkencelere maruz bırakılmakta idiler.*²⁰

Geçmişte olduğu gibi bakanlığı döneminde de aktif bir Türkçü olan Tevfik İleri, bu açıklamalarıyla Köy Enstitüleri’ne bakışını özetlemiştir. Bu bakış, Enstitülerin dönemin milliyetçi muhafazakâr kesimin mağduriyetlerinin kaynağı olarak nasıl algılanmakta olduğunu özetlemektedir. Bu algıyla bağlantılı olarak Köy Enstitüleri’ne yönelik olarak yapılan eleştiriler, DP milletvekillerince sürekli olarak dillendirilmiştir. Bu durumun bir örneğini DP’li Cemal Tüzün’ün kendisinden önce konuşan Fethi Ülkü’yü eleştirdiği şu ifadelerde görmek mümkündür:

“Kendilerinden beklerdim: ‘Biz bu müesseseleri, köy enstitülerini hayırlı bir maksatla açtık, ama netice iyi olmadı, hayırhah hale gelmedi, Demokrat Partiye teşekkür ederiz, bunları sefaletten kurtardınız.’ demeleri iktiza ederdi.”²¹

Türk Sağının Köy Enstitüleri Algısı

Türk Sağındaki Köy Enstitüleri algısı, sağı oluşturan bütün kesimlerde neredeyse büyük oranda benzerlik gösterir. Enstitüler hakkında milliyetçi-muhafazakâr ve İslamcı refleksin klasik bir örneğini, Ticaniliğin ülkedeki kurucusu olan Kemal Pilavoğlu’nda görürüz. Pilavoğlu, “Moskova, gizli teşkilatına, ‘Türkiye’de bir sınıf ihtilali yaratmak için Maarif vasıtasıyla geniş ve kalabalık bir kısmında sınıf şuuru uyandırma emri vermiş ve bu amaçla Türkiye’de Köy Enstitülerine gereken ehemmiyet verilmiştir.”²² biçimindeki ifadesiyle Enstitüleri, “dış kaynaklı” komünist bir komplo olarak okuyan sağın klasik refleksine tercüman olur. Yine dönemi yaşayan Türk Sağının bıçkın “ağabeylerinden” ve önemli siyasal figürlerden biri olan Osman Yüksel Serdengeçti, Köy Enstitüleri’ne dair duydukları ve gördükleriyle ilgili olarak yaşadığı ruh halini şu ifadelerle anlatır:

“Bütün olanlardan endişeliydik. Gayretler bir noktada birleşiyor, bir noktada iflas ediyordu.

Bu siyah nokta Hasan Ali Yücel’di. Köy Enstitülerine, muhtelif okullara ait korkunç haberler alıyorduk... *Gündüzleri duyduklarımız, düşündüklerimiz, geceleri korkunç hakikatlere inkılâp ediyordu. Ankara Kalesi’nde kızıl bayraklar görüyorduk.*²³

Serdengeçti’nin bu hezeyanlı ruh hali ilerleyen yıllarda bile, hala dinçliğini korur. Bu dinçliği aşağıdaki satırlarda bulmak mümkündür:

“Bozkırım ortasında köy çocukları Yunan klasiklerini, Şekspir’in eserlerini oynuyorlardı. Bizi oynattılar. Aldattılar. Bu tiyatrocular, bu satılmış nişanlılar, bu bozulmuş bakireler, bu randevucular, bu kumarbazlar, bu madrabazlar, bize kara kuvvet diyen bu karaborsacılar, artık susmalıdırlar... Af dileyecek, özür dileyecek yerde, hala hak davasına kalkışıyorlar. Hala yalan söylüyorlar. Hala hak düşmanlığı, halk düşmanlığı yapıyorlar. Fakat artık bıçak kemiğe dayandı, millet uyandı.”²⁴

²⁰ TBMM Tutanak Dergisi, 26.12.1952, s.441-443.

²¹ TBMM Tutanak Dergisi, 26.12.1956, s. 291.

²² Kemal Pilavoğlu, *Komünizme Hücum*, Güney Mat. Ankara 1949, s.50-51.

²³ Osman Yüksel Serdengeçti, “Mabetsiz Şehir”, *Serdengeçti I*, Türk Edebiyatı Vakfı Yay. İstanbul 2005, s.57.

²⁴ Osman Yüksel Serdengeçti, a.g.e., s.155.

Kendisini “komünizmle mücadele adamı” diye tanımlayan ve Galip Erdem’e göre ise “mücahid” olarak kabul edilen Peyami Safa da; “Çocuklara Nazım Hikmet’in şiirlerini ezberleten, Marxizm hakkında konferanslar verdiren, dergilerinde de Marxizm hakkında makaleler neşreden *Köy Enstitülerinin komünist yuvaları olduğunu bilmeyen şuurlu bir Türk aydını yoktur.*”²⁵ diyerek Köy Enstitüleri hakkında Türk Sağının bilindik algısını dillendirmeye çalışanlar kervanına katılır.

Türk Sağının, özellikle İslamcılık ideolojinin billurlaşmasında hatırı sayılır katkıları olan Eşref Edip (Fergan), Türkiye’deki “laiklik uygulamalarını dinsizlik” olarak değerlendirmesiyle dikkati çeken bir temsilcisidir. Köy Enstitüleri’ni “komünist yuvası” olarak gören bir bakışa sahip olan Eşref Edip’in konu hakkındaki vulgarist görüşleri şöyledir:

“Dinsizlik ve ahlaksızlık merkezleri olan Köy Enstitüleri, devlet parasıyla çıkarılan ‘Köy Enstitüleri Dergisi’, komünist fikirlerle, dinsizlik propagandasıyla dolu idi.(...) Köy Enstitüleri denen fesat yuvalarını açmak suretiyle bütün Türk halkını, milli hüviyetinden, milli secâyâsından (kimliğinden, karakterinden), dini şearinden (vasıflarından) uzaklaştırmak yolunu tuttular. Yalancılık, sahtekârlık, Köy Enstitülerinin karargâhı olmuştu.(...) Sabahattin Ali’nin hikâyeleri okutuldu. ‘Kaymak Tabağı’ adlı bir öykü teksiri elden ele dolaştırıldı, Komünist Partisi üyeleri Hasanoğlan Köy Enstitüsünde faaliyete bulundu.(...) Öğretmenler öğrencilere tecavüz ederlerdi. Adliyenin müdahalesiyle bazıları evlenmek zorunda kaldı.(...) Halkçıların Maarif Vekili bütün bu rezaletleri biliyor, bile bile bu işleri işletiyordu.(...) Kız çocuklarla erkek çocukların cinsi münasebetleri hakkında İsmail Hakkı Tonguç: ‘Köy Enstitüleri öğrencilerini bu yoldan ayırmayız!’ demişti. Bir erkek öğretmenle bir erkek öğrencinin aynı kızla münasebette bulunmaları yüzünden çıkan kavgalara idare karışmaz, seyirci kalırdı.(...) Halkçıların gözdesi İsmail Hakkı Tonguç, 1946’da Gölköy Enstitüsüne kalabalık maiyetle gelmiş, okulda şerefine verilen içkili ve danslı ziyafette bir aralık mumlar söndürülmüş, karanlıkta dans edilmiş, Nazım Hikmet’in şiiri okunmuş, mumlar yandıığında çiftler kimlerle sarmaştıklarını görmüşlerdi.(...) İsmail Hakkı Tonguç, 1946’da Mersin Düziçi Köy Enstitüsüne gitmiş, dikiş atölyesinde şerefine verilen içki ziyafetinde, davetliler şarap içmiş, Tonguç da bir kilo rakı içmiş, sonra ziyafete sakilik eden kızların kolları, göğüsleri açtırılmış, sıkıştırılmış, bir iddiaya göre ‘dar yerlerden’ geçirilmiştir. Bu enstitüde bir kızın bikrinin (kızlığının) izale edildiği haberi ayyuka çıkmıştır.”²⁶

Eşref Edip’in dillendirdiği bu anlatılarda, Türk Sağının “Kızılbaş” algısına yaptığı atıflara dikkat çekmekle yetinelim. Türk Sağının “Üstad”ı olan Necip Fazıl Kısakürek, Köy Enstitüleri hakkında şu ifadeleri kullanır:

“Köy enstitülerinin komünizmle şu alakası, bu alakası yok. Orak-çekiç yapmışlar, yapmamışlar, âdiyat bunlar. Köy enstitülerinde bir tek ruh vardı, mazisinden bezdirme, özünden bezdirme, bir mevhum cihan vadetme ve o cihanın istikametini ister istemez oralarda aratma. Bütün (edigasyon) sistemi buydu. İşte gördünüz eserlerini. Nitekim oradan gayet temiz Türk çocukları da kendi öz sütleri sayesinde kendilerini kurtarabildiler. Hükümetin, o devirde tutumu yürekler acısındır! O kadar ki, güya bir anti-komünizm devam etmektedir, devlet de buna-taraftar: Hatta mikrobu himayeye kadar gider!”²⁷

“Köy Enstitüleri, Anadolu çocuğunu ruh kökünden koparmak için gayet hesaplı bir devşirmecilik ocağı haline sinsice getirilmişti. 1950’den sonraysa komünizmin devlete hulûl taktiği biraz pörsür ama, Türk cemiyetini içinden zehirleme gayreti hiçbir an duraklamaz.”²⁸

Türk Sağının ilk “mücahide”si olan ve Köy Enstitüleri’ne dair bilindik negatif algıyı pekiştiren Şule Yüksel (Şenler), “Hasanoğlan Köy Enstitüsünün o iğrenç, o tüyler ürpertici halî hepimizin malumudur. Utanç verici sayısız rezalet, zihinlerde hala canlılığını muhafaza etmekte”²⁹ diyerek bu kervana katılır. Köy Enstitüleri’ne dair üretilen bilindik nakaratları incelikli bir belagatle dillendiren Necip Fazıl Kısakürek’e göre Tonguç, Anadolu Türklerinden değil, Balkanlı yani Romanyalıdır. Kısakürek’in bu okuma biçimi, Türk Sağının haleti ruhiyesini ifade etmesi bakımından son derece

²⁵ Peyami Safa, *Sosyalizm, Marksizm, Komünizm*, Ötüken Yay. İstanbul 1979, s.184.

²⁶ Eşref Edip, *Kara Kitap*, Haz. Fahrettin Gün, Beyan Yay. İstanbul 2012, s.65-70.

²⁷ Necip Fazıl Kısakürek, *Hesaplaşma*, Büyük Doğu Yay. İstanbul 2007, s.125-126.

²⁸ Necip Fazıl Kısakürek, *Sosyalizm, Komünizm ve İnsanlık*, Büyük Doğu Yay. İstanbul 2007, s.93.

²⁹ Şule Yüksel Kars, *Duyuşlar*, Nur Yay. Ankara 1975, s.357-358.

karakteristiktir. Ki özellikle Irkçılara göre Atatürk Selanikli, Tonguç Bulgaristanlı, Türk devriminin ileri gelenleri Rumelilidir. Bu algının sahiplerine göre İzmir, İstanbul ve Karadeniz bölgelerinde (Hasan Ali Yücel, köken olarak Giresunludur) doğmuş olanlarda Rumluk ve Ermenilik gibi gayri-Türk bir soyağacı olabilir. Bu algıya göre, Enstitülere saldırı için en zayıf nokta İsmail Hakkı Tonguç olduğu için, soy Türkçü zihniyete göre Tonguç “yabancıdır”, “milli değildir” ve bu yüzden de “komünizmi yaymak ve uygulamak” için ülke içindeki “hainlerden biri” olarak tanımlanır. Bu zihniyete göre Köy Enstitüleri de ülke içine sokulmuş bir “Truva atı” olarak nitelenir.

Türk Sağının akademisyen politik figürlerinden biri olan Osman Turan da Köy Enstitüleri hakkında şu görüşleri dillendirir:

“Kültür ihtilalinin muvaffakiyeti için en mühim bir kuvvet de cinsi duyguları kışkırtmasından ileri gelmektedir. Manevi değerlerin sarsılması sayesinde köhne ahlak kaideleri devrilmekte, behimi ve gerçek hisler mutlak serbestiyete kavuşarak kültür ve seks (cinsi) ihtilali birbirini takip etmektedir.”³⁰

“Kültür ihtilalinin temsilcileri olan Köy Enstitüleri, *ilerici* aydınlar ve *devrimci* gençler ile kültür inkılabından başka seks (cinsel) ihtilalini de başlatmışlardır. Düzenlenen eğlencelerle erkekli-kızlı, yeni bir ‘toplumsal yaşantı’ doğurmuştur.(...) Köy Enstitüleri milletin feryadı karşısında kapatıldı... Enstitüler kapatıldıktan sonra, geçen yıllar zarfında, hiçbir şikâyet mevzuu bahis olmadı.(...) Avladıkları ve tuzağa düşürdükleri birkaç Enstitülü gencin tezek edebiyatı, iğrenç ve utanç verici yazıları vardı.(...) Enstitülerde ve Maarifte solcuları himaye eden ve bu yüzden mahkûm olan Hasan Ali Yücel’dir.”³¹

Osman Turan, Köy Enstitüleri’nin nasıl algılandığı ve kapatılmasının haklılığını kendi meşrebince böyle açıklar. Yine Türk Sağının akademik yönünü oluşturan Mümtaz Turhan ise, Erzurum köylerinde yaptığı bir saha araştırması sırasında, köylülerin anlatımlarını merkeze alarak değerlendirmeler yapmıştır. Bu değerlendirmede Turhan, Köy Enstitüleri öğretmenlerinin ‘nazari ve ameli bakımdan kifayetsiz’ ve ‘kafalarına yerleştirilmiş acaip fikirleri’ olan ve ‘köylüleri hakir gören’ kişiler oldukları³² yönünde bir eleştiriyi dillendirmiş ve bilindik Köy Enstitüleri algısını yeniden üretmiştir.

Türk Sağındaki antikomünizmin içselleştirilmesi ve dolaşımında tutulması sürecinde özellikle 1960 sonrası bu zihniyetin resmi/sivil bir mecrası olan Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri (TKMD)³³ ve bu derneklerin desteklediği yayınlardan biri olan *Komünizmle Mücadelede Türk Düşünürleri* adlı çalışmada, Enstitülerin Türkiye’de açılmasının bir “facia” olarak nitelendiğini görebiliriz. Adı geçen yazıda “Köy Enstitüleri Faciası” şöyle tanımlanır:

“Köy Enstitüleri, 17 bin mezun verdikten sonra rahmetli Maarif Vekilleri Reşat Şemsettin Sıralar’ın ve Teyfik İleri’nin vatanperver tutumlarıyla tam zamanında kapatılmıştır.”³⁴

Türkiye’deki antikomünizmin ABD tipi örgütlenişinde büyük katkıları olan Fethi Tevetoğlu da, konuya dair bilindik ezberin oluşmasında TBMM’de 29.01.1947 tarihinde İçişleri Bakanı Şükrü Sökmensümer’in açıklamalarını kendine temel yaparak, milli eğitimde yapılmak istenen *kızıl faaliyetler hakkındaki bilgileri* konuya ışık tutmak için tekrarlar.³⁵ Ki adı geçen yazıda dillendirilen görüşler, yine Tevetoğlu’nun hiçbir orijinalliği bulunmayan *Türkiye’de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler* adlı kitabında da kendine yer bulur.³⁶ Türkiye’de komünizmle mücadelenin kurumsallaştığı en önemli teşekküllerden biri de Türkiye Komünizmle Mücadele Dernekleri’dir. Kendisi, TKMD yöneticilerinden biri olan Hayrani Ilgar, Köy Enstitüleri hakkında şunları söyler:

“Köy Enstitüleri zamanından beri Türkiye’deki komünistler, faaliyetlerini okullara ve aydın zümreye teksif etmişlerdir. Bunun sonucu olarak, sefalet ve cehalet içinde bulunan halktan ziyade, kendilerine aydın adını takan zümre arasında komünizan düşünüş ve inanış artmaktadır.”³⁷

³⁰ Osman Turan, *Türkiye’de Komünizmin Kaynakları ve Kültür İhtilali*, Türkiye Basımevi, İstanbul 1967, s.97-103.

³¹ Osman Turan, *Türkiye’de Siyasi Buhranın Kaynakları*, Turan Neşriyat, İstanbul 1969, s.120-121 ve 140-141.

³² Mümtaz Turhan, *Kültür Değişimleri*, İFAV Yay. İstanbul 1994, s.97.

³³ Dernek hakkında bkz. Ertuğrul Meşe, *Komünizmle Mücadele Dernekleri: Türk Sağında Antikomünizmin İnşası*, İletişim Yay. İstanbul 2017.

³⁴ “Köy Enstitüleri Faciası”, *Komünizmle Mücadelede Türk Düşünürleri*, Haz. Yılmaz Şakarcan, Türkiye Komünizmle Mücadele Gazetesi Yay. İstanbul 1967, s.97.

³⁵ Fethi Tevetoğlu, “Milli Eğitimde Kızıl Faaliyetler ve Köy Enstitüleri”, *Komünizmle Mücadelede Türk Düşünürleri*, Haz. Yılmaz Şakarcan, Türkiye Komünizmle Mücadele Gazetesi Yay. İstanbul 1967, s.98-113.

³⁶ Fethi Tevetoğlu, *Türkiye’de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler*, Ankara 1967, s.587-604.

³⁷ Hayrani Ilgar, *Komünizm ve Tenkid*, Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği Yay. İzmir 1966, s.17.

Türk Sağının milliyetçi kanadında yer alan ve TKMD'nin kurucularından biri olan ve önce Adalet Partisi daha sonra da Milliyetçi Hareket Partisi içinde oldukça aktif faaliyetler yürüten İlhan E. Darendelioğlu da, bu "facia" söylemine katılanlardan ve onu diri tutmak için mesai harcayanlardan biridir. Darendelioğlu'nun konu hakkındaki görüşleri şöyledir:

"Köy Enstitüleri de *solcuların birer üssü haline gelmiş, yıkıcı propagandalar bu okullarda had safhaya ulaşmıştı.* (...) 17 Nisan 19740 tarihinde kurulan Köy enstitüleri, haddizatında birçoklarımızın zannettiği gibi masum Türk çocuklarını kötü emel ve gayelere alet etmek düşüncesiyle kurulmuş değildir. *Bu okulları kötü emellere çarpık zihniyetlere terkedilince, köy enstitüleri faydalı olmaktan çıkmış, birer fesat yuvası olmak istidadını kazanmıştır.* (...) 19 köy enstitüsünde yetişen binlerce Türk çocuğunun bozulduğunu iddia etmek büyük insafsızlık olur. *Ancak bu teşekkülleri kızıl ideolojilerine alet etmek isteyen bir zümrenin mevcudiyeti ve gayreti gün ışığına çıkmış bir hakikattir.* Maarif Vekili Hasan Ali Yücel bu kurumlardaki memleket düşmanlarına kayıtsız kalmış, müseccel komünistleri maarif kadrosuna almıştır. Enstitülerin başına bir resim öğretmeni olan ve Sabahattin Ali, Boran ve Berkesler gibi o günün sol faaliyetlerini idare edenlerin muhitinde yetiştirilmiş bir kimse olan Hakkı Tonguç getirildi. (...) En büyük tahrikler ve kızıl faaliyetler köy enstitülerine öğretmen yetiştirmek üzere YÜKSEK kısım haline getirilen HASANOĞLAN köy enstitüsünde yapılmıştır. Buradaki derslere Sabahattin Ali, Pertev Boratav, Sabahattin Eyüpoğlu, Behice Boran, Mediha ve Niyazi Berkesler sık sık getirilmişlerdir. Enstitünün kitaplığında ise o günkü komünist yayınlarla Yurt ve Dünya, Adımlar, Ant, Pınar, Gün, Ses gibi kızıldergiler talebeye rahatlıkla okutulmuştur. (...) Köy Enstitülerine inkârı imkânsız tahrik, hadise ve faaliyetlere dair hususlar şöyledir:

1. Enstitülerde Marks ve Engels'in meşhur Komünist Beyannamesi teksir edilmiştir,
2. Rus eğitim sistemi övülmüştür,
3. Düziçi Köy Enstitüsünde Türk bayrağındaki Ay-Yıldız yerine orak çekiç çizilmiş,
4. Hocalar komünizm propagandası yapmış,
5. Rusya Eğitimi hakkında konferans verilmiş,
6. Marks ve Engels'in hayatı ödev olarak verilmiş,
7. Kız ve erkek talebelere Rus mekteplerini andıran bir kayıtsızlık ve edepsizlik içinde serbesti verilmiş, bazı kız talebeler ise, adi çirkin taarruzlara maruz bırakılmış,
8. *Köy enstitüleri dergisi açıkça ve alenen burjuva ve kapitalist düşmanlığı yapmış ve teşvik etmiştir.*³⁸

Yukarıda özet olarak vermeye çalıştığımız görüşlere bakarak Köy Enstitüleri'nin kapatılmasında Türk Sağını oluşturan sağcı³⁹ antikomünist zihniyetin sahibi aktörlerin ve bu yönde üretilen söylemlerin üzerlerine düşeni yapmış olduklarını rahatlıkla söyleyebiliriz.

Suçlamalara Verilen Cevaplar

Ahmet Kabaklı, İmam Hatip okulları hakkında yapılan tartışmalarda, bu okullara yönelik olarak yapılan eleştirilere cevap olarak şunları söyler:

"Züppe, kitapsız, ruhsuz, Allahsız, dinsiz, ahlaksız yetişiyorlar! lafını herhangi bir tahsil kurumumuza atmak kimin haddinedir? Önce M. Eğitim Bakanlığı çıkar karşınıza, sonra Valilikler, M. Eğitim müdürlükleri, dernekler, savcılıklar, o da olmazsa talebe velileri. Hatta gençler gider o okullarına taş atan münasebetsizleri taşlarlar."⁴⁰

Bu cevap Türk Sağının, kendisini herhangi bir biçimde ilgilendiren siyasi ve sosyal durum karşısında içine düşmekten bir türlü kurtulamadığı tarihsel, toplumsal ve düşünsel çelişkiyi özetler niteliktedir. Türk Sağının temel değerleri ve korkularının belirlediği ruh hali içinden konuşan aydınlardaki bu çelişkiyi, Köy Enstitüleri'ne yönelik olarak üretilen suçlamaların (kız-erkek ilişkileri, din konusu, komünizm propagandası vb. gibi) birçoğunun altının doldurulmaması örneğinde görmek mümkündür. Enstitülerdeki kız-erkek ilişkileri, bu kurumları gözden düşürmek için milliyetçi-muhafazakâr kesimler tarafından kullanılmış ve Enstitüler ahlaki soysuzlaşmanın mekânları olarak gösterilmiştir. Ancak bu okullardaki ahlaki açıdan "tasvip edilmeyen" vakaların diğer okullarda ne kadar

³⁸ İlhan Darendelioğlu, *Türkiye'de Komünist Faaliyetler*, Toker Yay. İstanbul 1976, s.311-318.

³⁹ Osman Kafadar, "Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tartışmaları", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, Cilt 3 (Modernleşme ve Milliyetçilik), Uygur Kocabaşoğlu, İletişim Yay. İstanbul 2002, s.377-378.

⁴⁰ Ahmet Kabaklı, *Mâbet ve Millet*, Toker Yay. İstanbul 1970, s.229.

gözleniyorsa o kadar, hatta daha az olduğuna yönelik iddialar da bulunmaktadır.⁴¹ Enstitülerde din düşmanlığından söz edilemese de, din ve doğaüstü inançlara karşı eleştirel bir tavrın varlığı söz konusu edilebilir. Örneğin Enstitü yayınlarında “Allah” kelimesi yerine “tanrı” kelimesi tercih edilmiştir. Bu durum dini hassasiyetleri yüksek olan dönemin milliyetçi ve muhafazakâr aydınları tarafından Enstitüleri karalamak için kullanılmıştır.⁴² Milliyetçi ve muhafazakârlar, Enstitülerdeki kitaplıklarda ve enstitü yayınlarında komünist düşünceyi yayan eserlerin olduğunu iddia ederler. Bu suçlamaya kaynaklık edecek yalnızca birkaç örnek bulunabilir. Bunlardan birincisi Harold Laski’nin *Demokrasi ve Sosyalizm* adlı eserinin kuru bir tanıtımıdır. Kütüphanede sosyalist ya da komünist içerikli kitapların olduğu iddiası ise bu açıdan gerçeği yansıtmamaktadır. Enstitülere yapılan bütün suçlamalara rağmen, bu kurum mensuplarından sol siyasal mücadelelerinden dolayı mahkûm olanların sayısı son derece sınırlıdır. Yani adı geçen dönemde Enstitülerde okuyan yaklaşık 20.000 öğrenciden sadece dördünün “aşırı sol” düşünceler dolayısıyla mahkûm olmuş⁴³ olması, yapılan “komünizm yuvaları” eleştirisinin ve hücumunun altının doldurulamayacağına bir göstergesidir.

Tonguç, Ziya Gökalp’in solidarizminin⁴⁴ hayata geçirilmesi gerektiğine inanan ve bu yönüyle Kemalizm’in yılmaz bir savunucusudur. Köy Enstitüleri’nden açık seçik ideolojik beklentilerin varlığı bir sır değildir. Hem Kemalist rejim hem de Cumhuriyet Halk Partisi enstitülerden, köylüler arasında CHP ideolojini yaymak gibi bir beklenti içinde olmuştur. Bu beklentiye Tonguç, 1946 seçimleri sırasında, Enstitü idarecilerine mektup yazarak yerine getirmeye çalışır.⁴⁵ Ancak böylesi ideolojik desteklerin olmasına rağmen bu dönemde CHP’nin, bu kurumları ‘gözden çıkarması’nın kapatılmalarında önemli bir payı vardır. Çünkü enstitülerde yetişen öğrencilerin CHP’nin istediği türde bir vatandaş biçiminin dışında olmaları önemli bir nedendir. “Yaparak öğrenme”nin kendilerine verdiği özgüveni yaşamlarının her alanına yaymak isteyen öğretmenler, yaz tatillerinde devlet memurları ile sorunlar yaşamışlardır. Bu olaylara neden olan genel kanı, bu okullardan mezun olanların kendilerinin de adam yerine konulması yönündeki isteklerinin, devlet ricalinin uygulamaları ile çelişiyor olmasıdır.⁴⁶ Ayrıca Köy Enstitüleri, İkinci Dünya Savaşı döneminde artan dış ve iç siyasal baskıyı yönetmek isteyen İsmet İnönü’nün siyasal manevralarının kurbanıdır.⁴⁷

Köy Enstitüleri’nin kapatılması süreci ile birlikte okunması gereken Yücel-Öner Davası, 1944 Irkçılık-Turancılık Davası’nın en başta kişisel, daha sonra da siyasal bir rövanşıdır. Çünkü bu davada Kenan Öner, 1944’deki davada Türkçülerin avukatlarından biridir. Ayrıca Yücel-Öner Davası’nda, Öner’in bütün şahitleri, 1944 yargılamalarındaki kişilerdir. Nihal Atsız’ın başını çektiği bu tanıklar, Hasan Ali Yücel’i, bakanlığı döneminde (1939-1946) komünistleri, “komünist oldukları halde” Köy Enstitüleri’nde “istihdam etmekle ve korumakla” suçlamışlardır. Hasan Ali Yücel de, 17 Şubat 1947’de Demokrat Parti İstanbul İl Başkanı Kenan Öner aleyhine hakaret davası açmış ve dava 2 yıl 10 ay 5 gün sürmüştür. Mahkemeye sunduğu iddiaları *Dâvam*⁴⁸ adlı kitapta toplayan Hasan Ali Yücel, dava haklılığının tespitiyle sonuçlandıktan sonra, dosyadaki dikkat çekici evrakları *Dâvalar ve Neticeleri* adlı kitabında bir araya getirmiştir. Bu kitap, davanın iddianamesi, kararları ve temyiz layihalarını bir araya getiren tarihsel bir belge niteliğindedir. Yaklaşık üç yıl süren bu davada sanık Öner ve tanıkları, Yücel’e, sanki sanıklmış gibi saldırmış olmalarını adı geçen kitapta görebiliyoruz. Yücel, Köy Enstitüleri’i üzerinden kendisine yöneltilen bu milliyetçi hınçla yüklü antikomünist saldırılara karşı siyasal, hukuksal ve kültürel savaşımı tek başına göğüslemiştir.⁴⁹ Köy Enstitüleri’ne yönelik suçlamalar (Eskişehir Köy Enstitüsü’nde bir ihbar olmuş ve yapılan soruşturmada ilgili kişi görevden alınmıştır) asılsız olsa ve davayı kazansa da, toplumsal ve siyasal anlamda Hasan Ali Yücel yıpratılmış ve başta İsmet İnönü ve

⁴¹ Asım Ömerlioğlu, *Orada Bir Köy Var Uzakta*, İletişim Yay. İstanbul 2006, s.108.

⁴² a.g.e., s.108.

⁴³ a.g.e., s.106-107.

⁴⁴ Solidarizm hakkında bkz. Taha Parla, *Ziya Gökalp Kemalizm ve Türkiye’de Korporatizm*, İletişim Yay. 2006.

⁴⁵ Asım Ömerlioğlu, a.g.e., s.104.

⁴⁶ a.g.e., s.111-112.

⁴⁷ Asım Ömerlioğlu, “Köy Enstitüleri”, *Modern Türkiye’de Siyasal Düşünce*, Cilt 2 (Kemalizm), Edit. Ahmet İnel, İletişim Yay. İstanbul 2002, s.286-293.

⁴⁸ Hasan Ali Yücel, *Dâvam*, İşbankası Yay. İstanbul 2011

⁴⁹ Hasan Ali Yücel, *Dâvalar ve Neticeleri*, İşbankası Yay. İstanbul 2011. Bu davada Öner’in tanıkları oldukça tanındıktır: Hüseyin Nihal Atsız, Orhan Şaik Gökay, Ahmet Ellezoğlu, Ali Mustafa Soylu, Nejet Özgelen, Osman Yüksel Serdengeçti, Hikmet Tanyu, Nurullah Barıman, Zeki Sofuoğlu, Adnan Ötügen, Alparslan Türkeş, Sait Bilgiç, İsmet Rasim Tümtürk, Hüseyin Namık Orhun, ve Necdet Şançar vb. Tanıklardan Emin Soysal’ın ise 1942 yılına kadar Kızılçullu Köy Enstitüsü’nün müdürlüğünü yürüttüğü ve yaptığı resmi işlerde tahriyat, talebe paralarını sarf etmek gibi tespitler üzerine müdürlükten alınmış biri olduğu unutulmalıdır.

CHP de bu yıpratılmaya sessiz kalmıştır.⁵⁰ Yücel-Öner Davası, sonuçları itibari ile Türkiye’de sosyal, kültürel ve siyasal yaşamın antikomünizm lehine vasatlaşmasının da bir miladı olmuştur. Hasan Ali Yücel, Türk yargı sistemi tarafından suçlanmadığı ve mahkûm olmadığı halde, Türk Sağı onu mahkûm edilmiş olarak gösterir. Aslında bu mahkûmiyet, bir algının ve tarihsel kökleri de olan sosyo-ekonomik ve ideolojik bir kinin ve hıncın itirafı niteliğinde olduğu için, Hasan Ali Yücel, Türk Sağına göre mahkûmdur.

Engin Tonguç’a göre Köy Enstitüleri’nin yıkılışını Türkiye’deki üç grup hazırlamıştır: Birincisi Irkçılar, ikincisi temsilcileri CHP içinde olan “Anadolucu”lar denilen Kemalizm’den hoşlanmayan gelenekçiler ve üçüncü olarak da “kırgın ve doyurulamamışlar”dır.⁵¹ Aynı zamanda Köy Enstitüleri, yönetici seçkinlerin *muhafazakâr* özelemleriyle Türkiye’nin kırsal alanını dönüştürmeye yönelik *radikal* gereksinimler arasındaki gerilime kurban gitmiştir.⁵² Köy Enstitüleri’nin kapatılmasının baş sorumlusu sağcı ve muhafazakâr politikacılar üzerindeki güçleriyle büyük toprak sahipleridir.⁵³ Ancak Köy Enstitüleri’ne genel olarak bakıldığında onların temel amacının kırsal toplumsal yapıdaki toplumsal ilişkileri dönüştürmek değil, köylünün geri kalmışlığını “doğaya hükmederek aşmak” yönünde bir eğilim olduğunu vurgulamak gerekir. Köy Enstitüleri, eksikleri bir tarafa bırakılırsa, Türkiye’deki en orijinal eğitim projesidir ama yarım kalmış bir girişimdir.⁵⁴ Yarım kalmasının nedenlerinden biri de, okulların ve diğer yapıların inşasının yöre halkınca karşılanmasının kimi çevrelerce angarya olarak değerlendirilmesinde yatıyor. Ayrıca atılımın esas hedefi olan köylüler de, atılımın esas yükünü çekmeleri nedeniyle, onu tamamen desteklememişlerdir. Köylülerden umulan biçimde bir desteğin yokluğu, bu girişimin hızlı ve sessiz bir biçimde durması ile sonuçlandırmıştır.⁵⁵ Enstitülerden mezun olanların arasında Türkiye’deki dini taassubu ve köhne gelenekleri eleştiren ve kültürel gelişmeye hizmet eden aydınların oluşması göz ardı edilmemelidir. Birçok enstitü mezunu kız gittikleri köylerin öğretmeni, ebesi ve sağlık memuru olmuş, köy hayatının vazgeçilmez parçası olmuştur.⁵⁶ Köy Enstitüleri devam ettikleri süre boyunca çok başarılı olmuşlar, ancak İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyasal çoğulculuğun ortaya çıkmasıyla birlikte hassas bir konu haline gelmişlerdir. Özellikle CHP’ye karşı olan muhalefetin enstitüleri “komünizm propagandasını yaymakla” suçlamaları sonucunda Enstitüler, 1948’de sıradan öğretmen yetiştiren kurumlara dönüştürüldü ve Demokrat Parti döneminde de hepsi kapatıldı. Bu kapatılmanın gerekçesini, Enstitülerin kapanmasına büyük mesai harcayan Reşat Şemsettin Sırer’in, Milli Eğitim Bakanı olduğunda Tonguç’a söylediği şu sözlerde bulmak mümkündür: “En büyük suçun köy çocuklarına sıçmayı öğretmeden okumayı öğretmektir.”⁵⁷

SONUÇ

Kemalist politikaları aşırı bulan Türk Sağının aydınları, Enstitülerin kapatılması için gerekli mesaiyi harcamış olsalar bile Köy Enstitüleri, on yıllık bir zaman dilimi içinde uygulanmış olmasına ve silinip gitmesi için büyük çaba harcanmasına karşın geride derin izler bırakmış ve kendinden sonraki dönemleri de etkilemiş bir eğitim girişimidir.⁵⁸ Köy Enstitüleri’nin kapatılması aynı zamanda dönemin siyasilerinin popülist manevralarının ilk kurbanıdır. Örneğin İsmet İnönü’nün “kendileri zamanında Köy Enstitülerine dokunulmadığı” ve partisinin “yıkıcılık” suçlaması altında kalmaması için “bir yanlışı düzeltmeye karar vermesini” ve 1946 Recep Peker hükümetinin programına “Köy Enstitülerinin *daha milli bir hale* getirileceği” gibi ifadeleri dikkate aldığımızda, Enstitüleri’in hem iktidarın hem de muhalefetin demogojik manevralarına kurban edildiğini söylemek mümkündür.⁵⁹ Bu açıdan Köy Enstitüleri’nin kapatılması süreci, Türkiye’deki siyasal kültürün sığlaşmasının en önemli söylemlerinden biri olan antikomünizmin ilk başarılarından biridir. Antikomünizmi, kendilerine bir meşruiyet kaynağı

⁵⁰ Cemil Koçak, *Geçmiş İtina İle Temizlenir*, İletişim Yay. İstanbul 2009, s.433-450.

⁵¹ Engin Tonguç, *Köy Enstitüleri’nin İzinde*, Güldiken Yay. İstanbul 2003, s.101-104.

⁵² Asım Ömerlioğlu, *a.g.e.*, s.225.

⁵³ Asım Ömerlioğlu, *a.g.e.*, s.99-100.

⁵⁴ Kemal H. Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, Afa Yay. İstanbul 1996, s.302.

⁵⁵ Cemil Koçak, *Türkiye’de Milli Şef Dönemi*, Cilt 2, İletişim Yay. İstanbul 2003, s.125.

⁵⁶ Kemal H. Karpat, *a.g.e.*, s.302-303.

⁵⁷ Mahmut Makal, *Köy Enstitüleri ve Ötesi*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1979, s.23 Erik Jan Zürcher, *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*, Çev. Yasemin Saner Gönen, İletişim Yay. İstanbul 2004, s.282.

⁵⁸ Pakize Türkoğlu, *Tonguç ve Enstitüleri*, YKY, İstanbul 1997, s.533.

⁵⁹ Mehmet Başaran, *Tonguç Yolu*, Varlık Yay. İstanbul 1974, s.87-92; Mehmet Başaran, *Köy Enstitüleri: Özgürleşme Eylemi*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1990, s.73; Sabahattin Eyüpoğlu, *Köy Enstitüleri Üzerine*, Yeni Gün Haber Ajansı Yay. İstanbul 1999, s.93.

olarak alan Türk Sağı ve onun aydınları, Kemalist uygulamaların kendilerini dâhil etmediğini düşündükleri bütün yapıları reddetmenin ve hatta yıkmanın bir biçimi olarak sahiplendikleri için, onların Köy Enstitüleri'ne yönelik yürüttükleri sağcı eleştirileri de kendilerinin dâhil olmadığı yapıları yıkma girişimi olarak okumak mümkündür. Enstitüler hakkında Türk Sağının ürettiği ve sürekli olarak dolaşımda tuttuğu eleştirilerin başında, bu okullarda “komünizm propagandası yapıldığı” biçiminde özetlenebilecek siyasal bir beka kaygısı olduğu gibi, kişisel ikbal kaygıları sonucu oluşan husumetler de Köy Enstitüleri'nin yıkılmasının en önemli iki nedeni arasında sayılabilir. Enstitülerin yıkılması için girişilen fiili girişimlerin başında gelen Yücel-Öner Davası'nda savunma yapan ve neredeyse Köy Enstitüleri'ni tek başına savunan Hasan Ali Yücel'in şu sözleri, Türk Sağının Enstitülere karşı oluşturdukları yıkıcı fikri ve fiili repertuar karşısında oldukça anlamlıdır: “Köy Enstitülerinin bütün günahını omuzlarıma alıyorum. Sevabı başkalarının olsun. O kurumların günahı bile bana yeter.”⁶⁰ Yücel'in bu anlamlı sözlerini, Köy Enstitüleri gibi önemli modernist bir projenin eksik yanlarını düzeltmek yerine, onun toptan yıkılmasını amaçlayan antikomünist aydınların görüşlerinin billurlaşmış halini dile getiren Necip Fazıl Kısakürek'in, “Köy Enstitülerinden güzel hangi müessesese olabilir, bu dünyada? Ama bizim Köy Enstitümüz olmak şartıyla” sözleri yan yan okumak çok anlamlı olabilir. Buradan çıkacak en yalın anlam Türk Sağının modernleşme sürecimize bakışını da özetler: ‘Benden ve benim olmayan batsın.’ Köy Enstitüleri'nin kapatılması bu bakışın bir tecellisidir.

KAYNAKÇA

- Altunkaya, N. (2010). *Köy Enstitüsü Sistemi*, İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Apaydın, T. (2014). *Köy Enstitüsü Yılları*, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Azak, U. (2010). “Türkiye’de Kemalist Modernisasyona Bir Tepki: Menemen Olayı ve Bir Mitin Yaratılıp Tartışılması (1930-1931)”, *Devlet ve Maduniyet: Türkiye ve İran’da Modernleşme, Toplum ve Devlet*, (Der. Touraj Atabaki), İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Başaran, M. (1974). *Tonguç Yolu*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Başaran, M. (1990). *Köy Enstitüleri: Özgürleşme Eylemi*, İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Bora, T. (2012). “Türk Sağı: Siyasal Düşünce Tarihi Açısından Bir Çerçeve Denemesi”, *Türk Sağı: Mitler, Fetişler, Düşman İmgeleri*, Der. İnci Ö. Ketencioğlu-G. Gürkan Öztan, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Darendelioğlu, İ. (1975). *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri*, İstanbul: Toker Yayınları.
- Darendelioğlu, İ. (1976). *Türkiye’de Komünist Faaliyetler*, İstanbul: Toker Yayınları.
- Darendelioğlu, İ. (1976) *Türk Milliyetçiliği Tarihinde Büyük Kavga*, İstanbul: Oymak Yayınları.
- Edip, E. (2012). *Kara Kitap*, Haz. Fahrettin Gün, İstanbul: Beyan Yayınları.
- Eyüpoğlu, S. (1999). *Köy Enstitüleri Üzerine*, İstanbul: Yeni Gün Haber Ajansı Yayınları.
- Jäschke, G. (1972). *Yeni Türkiye’de İslâmlık*, Çev. Hayrullah Örs, Ankara: Bilgi Yayınları.
- İlgar, H. (1966). *Komünizm ve Tenkidi*, İzmir: Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği Yayınları.
- Kabaklı, A. (1970). *Mâbet ve Millet*, İstanbul: Toker Yayınları.
- Kafadar, O. (2002). “Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tartışmaları”, *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce*, Cilt 3 (Modernleşme ve Milliyetçilik), Uygur Kocabaşoğlu, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kara, M. (2003). *Metinlerle Günümüz Tasavvuf Hareketleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karadeniz, Ç. (2011). *Halil Fikret Kanad’ın Düşüncesinde Milliyet İdeali*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Karpat, K. H. (1996). *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul: Afa Yayınları.
- Kars, Ş. Y. (1975). *Duyuşlar*, Ankara: Nur Yayınları.
- Keçeciler, M. (1991). “Keşke Herkes Dine Karşı Nötr Olsa”, *Vatan Millet Pragmatizm*, Röportaj: Hıdır Göktaş-Ruşen Çakır, İstanbul: Metis Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2007). *Hesaplaşma*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, N. F. (2007). *Sosyalizm, Komünizm ve İnsanlık*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kirby, F. (2015). *Türkiye’de Köy Enstitüleri*, Çev. Niyazi Berkes, İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Koçak, C. (2003). *Türkiye’de Milli Şef Dönemi*, Cilt 2, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Koçak, C. 2009). *Geçmiş İtina İle Temizlenir*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Makal, M. (1979). *Köy Enstitüleri ve Ötesi*, İstanbul: Çağdaş Yayınları.

⁶⁰ Talip Apaydın, *Köy Enstitüsü Yılları*, Literatür Yay. İstanbul 2014, s.201.

- Meşe, E. (2016). *Komünizmle Mücadele Dernekleri: Türk Sağında Antikomünizmin İnşası*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Miliband, R. & Mercal Liebman (1984). "Reflections on Anti-communism", *Socialist Register* 21.
- Ömerlioğlu, A. (2002). "Köy Enstitüleri", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, Cilt 2 (Kemalizm), Edit. Ahmet İnsel, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ömerlioğlu, A. (2006). *Orada Bir Köy Var Uzakta*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Öztan, G. G. (2011). "'Ezeli Düşman' ile Hesaplaşmak: Türk Sağında 'Moskof' İmgesi", *Toplum ve Bilim*, Sayı 121, İstanbul: Birikim Yayınları.
- Parla, T. (2006). *Ziya Gökalp Kemalizm ve Türkiye'de Korporatizm*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pilavoğlu, K. (1949). *Komünizme Hücum*, Ankara: Güney Matbaası.
- Safa, P. (1979). *Sosyalizm, Marksizm, Komünizm*, İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Sançar, N. (1995). *Türkçülük Üzerine Makaleler*, İstanbul: Kamer Yayınları.
- Sefercioğlu, N. (2009). *3 Mayıs 1944 ve Türkçülük Davası*, Ankara: Türk Ocakları Ankara Şubesi Yayınları.
- Sefercioğlu, N. (1967). "1944 Turancılık Davası, Milli Şef ve Yardakçıları," İstanbul: *Milli Hareket Dergisi*, Sayı 11.
- Serdengeçti, O. Y. (2005). "Mabetsiz Şehir", *Serdengeçti 1*, İstanbul: Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları.
- Şakarcan, Y. (Hz.) (1967). "Köy Enstitüleri Faciası", *Komünizmle Mücadelede Türk Düşünürleri*, İstanbul: Türkiye Komünizmle Mücadele Gazetesi Yayınları.
- Taşkın, Y. (2003). "Anti-komünizm ve Türk Milliyetçiliği: Endişe ve Pragmatizm", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce*, Cilt 4, (Milliyetçilik), İstanbul: İletişim Yayınları.
- TBMM Tutanak Dergisi*, 23.12.1946
- TBMM Tutanak Dergisi*, 29.01.1947
- TBMM Tutanak Dergisi*, 19.11.1951
- TBMM Tutanak Dergisi*, 26.12.1952
- TBMM Tutanak Dergisi*, 26.12.1956
- Tevetoğlu, F. (1967). "Milli Eğitimde Kızıl Faaliyetler ve Köy Enstitüleri", *Komünizmle Mücadelede Türk Düşünürleri*, Haz. Yılmaz Şakarcan, İstanbul: Türkiye Komünizmle Mücadele Gazetesi Yayınları.
- Tevetoğlu, F. (1967). *Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler*, Ankara.
- Tonguç, E. (1970). *Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç*, İstanbul: Ant Yayınları.
- Tonguç, E. (2003). *Köy Enstitüleri'nin İzinde*, İstanbul: Güldiken Yayınları.
- Tonguç, İ. H. (1990). *Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları*, İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Tonguç, İ. H. (1974). *Canlandırılacak Köy*, Remzi Yayınları.
- Tunçay, M. (1999). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Tek Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923-1931)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Turan, O. (1969). *Türkiye'de Siyasi Buhranın Kaynakları*, İstanbul: Turan Neşriyat.
- Turan, O. (1967). *Türkiye'de Komünizmin Kaynakları ve Kültür İhtilali*, İstanbul: Türkiye Basımevi.
- Turhan, M. (1994). *Kültür Değişmeleri*, İstanbul: İFAV Yayınları.
- Türkeş, A. (Ty.) *1944 Milliyetçilik Olayı*, İstanbul: Hamle Yayınları.
- Türkoğlu, P. (1997). *Tonguç ve Enstitüleri*, İstanbul: YKY.
- Uzun, T. (2005). *Türk Milliyetçiliği ve MHP*, Ankara: Ebabil Yayınları.
- Yücel, H. A. (2011). *Dâvam*, İstanbul: İşbankası Yayınları.
- Yücel, H. A. (2011). *Dâvalar ve Neticeleri*, İstanbul: İşbankası Yayınları.
- Zürcher, E. J. (2004). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çev. Yasemin Saner Gönen, İstanbul: İletişim Yayınları.

